

Bijlagen

Begroting naar kostendragers

Watersysteembeheer	Begroting 2024	Oorspronkelijke begroting	Realisatie 2022
		2023	
Netto lasten	132.237	119.256	105.597
Onvoorzien	75	75	0
Kwijtschelding/oninbaar	2.581	1.405	941
Dividenden en overige algemene opbrengsten	5.670	1.284	-2.170
Subtotaal lasten	140.562	122.020	104.368
Belastingen	136.299	113.772	-108.948
Resultaat voor bestemming	-4.263	-8.248	4.580
Mutaties bestemmingsreserve	265	511	3.492
Nog te bestemmen resultaat watersysteembeheer	-3.999	-7.737	8.072

Zuiveringsbeheer	Begroting 2024	Oorspronkelijke begroting	Realisatie 2022
		2023	
Netto lasten	60.501	50.331	46.324
Onvoorzien	75	75	0
Kwijtschelding/oninbaar	2.264	3.999	2.679
Dividenden en overige algemene opbrengsten	4.664	4.734	8.239
Subtotaal lasten	67.504	59.140	57.242
Belastingen	66.189	55.917	-58.089
Resultaat voor bestemming	-1.315	-3.223	847
Mutaties bestemmingsreserve			406
Nog te bestemmen resultaat zuiveringsbeheer	-1.315	-3.223	1.253

Totaal	Begroting 2024	Oorspronkelijke begroting	Jaarrekening
		2023	2022
Bruto resultaat	-5.579	-11.471	5.426
Mutaties bestemmingsreserves	265	511	3.898
Totaal nog te bestemmen resultaat	-5.314	-10.961	9.324

Overzicht kostensoorten

bedragen x € 1 miljoen		JR 2011	JR 2012	JR 2013	JR 2014	JR 2015	JR 2016	JR 2017	JR 2018	JR 2019	JR 2020	JR 2021	JR 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026	B 2027	B 2028
		1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	2)	3)	3)	3)	3)	3)
Belastingopbr.	Waterschapsbelastingen	115,7	116,7	122,7	124,4	131,8	137,4	138,9	137,4	143,4	156,1	164,1	167,0	171,5	202,5	210,9	220,2	229,1	236,2
	Kwijtscheldingen - oninbaar	-3,1	-3,0	-3,1	-3,7	-3,9	-3,4	-4,1	-3,8	-3,7	-5,0	-4,3	-3,6	-5,4	-4,8	-5,0	-5,1	-5,2	-5,4
	totaal belastingopbrengsten	112,641	113,720937	119,6	120,7	128,0	133,9	134,8	133,6	139,6	151,1	159,8	163,4	166,1	197,6	205,9	215,1	223,9	230,9
Lasten	rente	11,4	11,2	11,3	12,1	12,3	12,2	12,1	12,3	12,6	12,1	12,1	11,9	12,3	11,8	12,8	14,1	15,1	16,8
	afschrijvingen	22,4	23,0	24,4	25,9	27,9	29,8	33,5	36,1	38,4	39,1	39,9	40,9	41,6	43,6	44,7	47,6	49,9	51,8
	financiële baten					0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,1		0,0							
	kapitaallasten	33,8	34,1	35,8	38,0	40,2	42,0	45,5	48,2	50,9	51,1	52,0	52,8	53,8	55,5	57,5	61,7	65,0	68,5
	<i>bruto personele lasten</i>	39,1	39,4	39,1	40,1	41,2	42,3	43,9	48,9	52,5	53,8	55,9	58,3	61,7	64,8	66,7	68,0	69,9	72,0
	<i>Organisatieontwikkeling</i>	0,5	0,8	0,8	1,0	0,6													
	<i>Overige pers kosten</i>	1,0	0,7	0,5	0,3	0,6													
	<i>-/- personele baten</i>	-0,2	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,7	-0,9	-0,6	-0,5	-0,6	-0,6	-0,6	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
	<i>-/- geactiveerde uren</i>	-6,8	-7,7	-7,0	-7,5	-7,8	-7,4	-7,4	-9,3	-10,5	-11,0	-8,9	-9,8	-11,9	-7,8	-7,7	-7,7	-7,7	-7,7
	personele lasten	33,6	32,6	33,0	33,5	34,1	34,5	35,8	38,6	41,4	42,3	46,4	47,9	49,6	56,8	58,8	60,1	61,9	64,0
	<i>goederen en diensten bruto</i>	38,8	38,7	39,9	37,6	33,0	31,0	31,3	28,5	29,2	31,4	32,8	32,7	38,2	50,7	52,5	52,7	54,0	55,1
	<i>Onderhoud door derden</i>	15,1	13,9	15,0	13,5	16,0	16,2	15,9	18,1	17,6	19,3	21,8	24,9	27,8	31,6	32,6	32,7	33,2	33,5
	<i>Bijdragen aan Derden</i>	3,1	3,4	2,7	6,0	11,8	18,2	11,8	12,2	12,6	12,2	13,5	13,3	13,6	15,2	14,8	15,9	15,7	15,7
	<i>-/- bijdragen van derden</i>	-1,5	-0,8	-1,2	-3,9	-4,7	-8,2	-1,7	-0,9	-1,7	-1,0	-5,1	-2,2	-1,6	-1,8	-2,0	-1,3	-1,3	-1,3
	<i>-/- G en D aan derden</i>	-3,0	-2,5	-3,8	-3,7	-3,5	-3,3	-4,6	-2,5	-3,2	-3,1	-4,2	-6,8	-2,4	-2,3	-2,3	-2,3	-2,3	-2,3
	<i>-/- geactiveerde bouwrente</i>	-0,8	-1,2	-1,5	-0,6	-1,1	-1,3	-1,1	-1,0	-0,7	-1,2	-1,2	-1,1	-0,7					
	goederen en diensten	51,8	51,5	51,0	48,8	51,5	52,6	51,6	54,5	53,8	57,6	57,6	60,8	74,8	93,4	95,7	97,6	99,3	100,7
	<i>Dotatie Voorzieningen</i>	0,8	1,6	0,7	0,6	2,2	1,4	1,1	0,8	1,9	1,3	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
	<i>-/- vrijval vanuit voorz.</i>	-0,1	0,0	-1,0	-0,1	-0,3	-0,1	-0,3		-0,3	-0,7	-0,3	-0,9						
	Onvoorzien													0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
	Dividend	-1,5	-0,1		0,0						-1,2	-3,2	-2,6	-3,0	-2,9	-2,9	-2,9	-2,9	-2,9
	overige lasten	-0,7	1,5	-0,3	0,5	1,9	1,4	0,8	0,8	0,5	-2,6	-2,3	-3,5	-2,4	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5
	totaal lasten	118,4	119,7	119,5	120,8	127,8	130,4	133,7	142,1	146,5	148,4	153,8	158,0	175,8	203,2	209,6	216,9	223,8	230,8
Resultaat	Operationeel resultaat	-5,8	-6,0	0,1	-0,1	0,2	3,5	1,1	-8,5	-6,9	2,6	6,0	5,4	-9,6	-5,6	-3,6	-1,9	0,0	0,0

	<i>Mutatie bestemmingsreserve</i>														-0,5	-0,3	-0,3	-0,1		
	<i>Resultaat ten gunste/laste algemene reserve</i>														-9,1	-5,3	-3,3	-1,8	0,0	0,0

Reserves	<i>Algemene reserves</i>	21,8	21,4	21,8	19,9	24,1	31,4	32,9	26,3	18,5	21,6	23,9	29,4	18,0	16,2	12,9	11,1	11,2	11,2
	<i>Bestemmingsreserves</i>	20,6	15,0	14,8	16,6	12,6	8,8	8,3	6,5	7,4	7,3	11,0	10,9	7,5	8,8	8,5	8,4	8,4	8,4
	Totale reserves*	42,4	36,4	36,5	36,5	36,7	40,2	41,3	32,8	25,9	28,9	34,9	40,3	25,5	25,0	21,4	19,5	19,5	19,5

Ontwikkeling schuldpositie	bedragen x € 1 miljoen	JR 2011	JR 2012	JR 2013	JR 2014	JR 2015	JR 2016	JR 2017	JR 2018	JR 2019	JR2020	JR2021	JR2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
		Langlopende schuld per 31 dec	274,0	303,2	324,4	334,0	381,6	405,2	429,9	449,3	472,4	480,5	491,6	493,7	503,7	500,0	515,2	547,2	588,6

- 1) Bijgewerkt op basis van jaarrealisatie jaarrapportages
- 2) Cijfers op basis van Begroting 2023-2027
- 3) Cijfers op basis van concept Begroting 2024-2028

Begroting naar kosten en opbrengstsoorten

bedragen x € 1.000

Kostensoorten	Begroting 2024	Begroting 2023	Realisatie 2022
1.1 Externe rentelasten	11.826	12.253	11.904
1.2 Interne rentelasten	-	-	-
1.3 Afschrijvingen van activa	43.634	41.589	40.845
1.4 Afschrijvingen van boekverliezen	-	-	37
2.1 Salarissen huidig personeel en bestuurders	47.401	45.716	39.420
2.2 Sociale lasten	9.834	9.355	9.304
2.3 Rechtstreekse uitkeringen huidig personeel en bestuurders	2.538	2.294	2.239
2.4 Overige personeelslasten	2.155	2.021	1.384
2.5 Personeel van derden	2.859	2.279	5.973
2.6 Uitkeringen voormalig personeel en bestuurders	-	-	-
3.1 Duurzame gebruiksgoederen	255	383	179
3.2 Overige gebruiksgoederen en verbruiksgoederen	5.232	3.644	3.590
3.3 Energie	13.348	7.988	8.738
3.4 Huren en rechten	2.605	2.501	2.231
3.5 Leasebetalingen operational lease	-	-	-
3.6 Pachten en erfpachten	-	-	-
3.7 Verzekeringen	459	424	326
3.8 Belastingen	220	219	104
3.9 Onderhoud door derden	31.637	27.770	24.917
3.10 Overige diensten door derden	28.539	23.016	17.512
4.1 Bijdragen aan bedrijven	-	-	-
4.2 Bijdragen aan het Rijk	993	990	1.189
4.3 Bijdragen aan openbare lichamen	12.508	11.741	10.689
4.4 Bijdragen aan overigen	1.683	853	1.388
5.1 Toevoegingen aan voorzieningen	300	300	364
5.2 Onvoorzien	150	150	-
Totaal	218.178	195.486	182.333

bedragen x € 1.000

Opbrengstsoorten	Begroting 2024	Begroting 2023	Realisatie 2022
1.1 Externe rentebaten	-	-	145
1.2 Interne rentebaten	-	-	-
1.3 Dividenden en bonusuitkeringen	2.900	2.900	2.876
2.1 Baten in verband met salarissen en sociale lasten	-	-	135
2.2 Uitlening van personeel	200	194	481
3.1 Verkoop van grond	60	60	2.843
3.2 Verkoop van duurzame goederen	0	0	91
3.3 Verkoop van overige goederen	40	40	4
3.4 Opbrengst uit grond en water	365	365	527
3.5 Huuropbrengst uit overige eigendommen	27	27	44
3.6 Diensten voor derden	1.773	1.948	3.244
4.1 Bijdragen van de Europese Unie	-	-	-
4.2 Bijdragen van het Rijk	1.191	1.204	629
4.3 Bijdragen van provincies	-	-	112
4.4 Bijdragen van overige openbare lichamen	-	-	630
4.5 Bijdragen van overigen	578	387	821
5.1 Opbrengst watersysteemheffing gebouwd	63.886	53.328	51.602
5.2 Opbrengst watersysteemheffing ingezetenen	37.578	31.367	29.775
5.3 Opbrengst watersysteemheffing ongebouwd	32.211	26.887	25.334
5.4 Opbrengst watersysteemheffing natuur	537	448	420
5.5 Opbrengst verontreinigingsheffing	2.087	1.742	1.816
5.6 Opbrengst zuiveringsheffing bedrijven	21.308	18.001	18.198
5.7 Opbrengst zuiveringsheffing huishoudens	44.881	37.916	39.891
5.8 Kwijtschelding/oninbaar	-4.845	-5.405	-3.621

6.1 Onttrekkingen aan voorzieningen	-	-	852
6.2 Geactiveerde lasten	7.822	12.604	10.909
Totaal	212.599	184.014	187.759
Jaarresultaat	-5.579	-11.471	5.426

Kostenverdeelstaat

Kostenverdeelstaat

Kosten- en opbrengstsoorten	Totaal	Begroting 2024		
		te verdelen naar:		
		Hulpkosten- en kosten- plaatsen	Beleids- producten	Derden
Rente	11.826	11.826	0	0
Afschrijvingen	43.634	4.273	39.361	0
Personeelslasten	64.787	66.732	-1.945	0
Onderhoud door derden	31.637	6.286	25.351	0
Goederen en diensten van derden	50.659	14.241	36.418	0
Bijdragen aan derden	15.185	7.604	7.581	0
Kwijtschelding/oninbaar	4.845	0	4.845	0
Toevoeging voorzieningen	300	0	300	0
Onvoorzien	150	0	150	0
Financiële baten	-2.900	0	-2.900	0
Personeelsbaten	-200	-200	0	0
Goederen en diensten aan derden	-2.265	-489	-1.482	-293
Bijdragen van derden	-1.769	-1.122	-647	0
Geactiveerde lasten	-7.822	0	-7.822	0
Doorbelasting naar derden	0	-293	0	293
Saldo	208.067	108.857	99.210	0

Te verdelen kosten van de hulpkosten- en kostenplaatsen:
108.857

	Begroting 2024		
	1e kosten	Toerekening	Totaal
Eigen plannen	3.908	10.898	14.806
Plannen van derden	198	1.338	1.536
Beheersinstrumenten waterkeringen	328	3.064	3.392
Aanleg en onderhoud waterkeringen	22.852	5.511	28.363
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	14	73	87
Beheersinstrumenten watersystemen	227	2.954	3.182
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	16.247	9.973	26.220
Baggeren van waterlopen en saneren waterbodems	4.414	1.388	5.803
Beheer hoeveelheid water	18.738	10.563	29.301
Calamiteitenbestrijding watersystemen	0	0	0
Monitoring watersystemen	369	6.504	6.873
Getransporteerd afvalwater	4.824	1.849	6.673
Gezuiverd afvalwater	18.596	11.183	29.779
Verwerkt slib	11.624	1.590	13.215
Afvalwaterbehandeling door derden	170	0	170
Beheersinstrumenten vaarwegen en havens	0	0	0
Aanleg en onderhoud vaarwegen en havens	1.221	49	1.270
Keur	0	0	0
Vergunningen en keurontheffingen	0	0	0
Handhaving keur	0	0	0
WVO-vergunningen en meldingen	0	0	0
Handhaving WVO	0	0	0
Rioleringsplannen en subsidies lozingen	0	0	0

Aanpak diffuse emissies derden	0	0	0
Grondwaterbeheer vergunningverlening	0	0	0
Grondwaterbeheer handhaving	0	0	0
Belastingheffing	0	3.802	3.802
Invordering	0	1.922	1.922
Bestuur	1.173	8.293	9.466
Externe communicatie	96	0	96
Onvoorzien	150	0	150
Kwijtschelding en oninbaar	4.845	0	4.845
Overige baten en lasten	-10.530	20.864	10.334
Beheer Keurkwartet en VTH-beleid	0	0	0
Vergunningen en meldingen	-426	3.817	3.390
Adviezen vergunningen	0	211	211
Toezicht	119	1.894	2.013
Handhaving	54	937	991
Stimulering derden aanpak en subsidies lozingen	0	178	178
totaal	99.210	108.857	
beleidsproducten:			
		te verdelen naar de 2 taken:	208.067

Taak	Belastingheffing	Toerekening	Reservebeleid
Watersysteembeheer	-136.299	140.562	-265
Zuiveringsbeheer	-66.189	67.504	0
Resultaat	-202.488	208.067	-265

Begroting naar kostendragers:

Watersysteembeheer	Begroting 2024	Begroting 2023	Realisatie 2022
Netto kosten	132.237	119.256	105.597
Onvoorzien	75	75	0
Kwijtschelding/oninbaar	2.581	1.405	941
Dividend en andere algemene opbrengsten	5.670	1.284	-2.170
Netto lasten	140.562	122.020	104.368
Belastingheffing	136.299	113.767	108.948
Bruto resultaat	-4.263	-8.253	4.580
Mutaties bestemmingsreserves	265	511	3.492
Netto resultaat Watersysteembeheer	-3.999	-7.742	8.072

137.982

Zuiveringsbeheer	Begroting 2024	Begroting 2023	Realisatie 2022
Netto kosten	60.501	50.331	46.324
Onvoorzien	75	75	0
Kwijtschelding/oninbaar	2.264	3.999	2.679
Dividend en andere algemene opbrengsten	4.664	4.734	8.239
Netto lasten	67.504	59.140	57.243
Belastingheffing	66.189	55.922	58.089
Bruto resultaat	-1.315	-3.218	846
Mutaties bestemmingsreserves	0	0	404
Netto resultaat Zuiveringsbeheer	-1.315	-3.218	1.251

65.240

Totaal	Begroting 2024	Begroting 2023	Realisatie 2022
Bruto resultaat	-5.579	-11.471	5.426
Mutaties bestemmingsreserves	265	511	3.896
Netto resultaat	-5.314	-10.961	9.322

Financiële ontwikkelingen

In onderstaande tabel zijn alle ruimtevragers en ruimtebieders opgenomen voor de jaren waarin ze van toepassing zijn. Onder de tabel worden ze allemaal toegelicht en wordt aangegeven wat het risico is, als deze ruimtevrager niet mee wordt genomen in de begroting 2024. De incidentele ruimtevragers (die niet gedurende vijf jaar vermeld staan) worden beschouwd als incidentele last en zoveel mogelijk ten laste van de algemene reserve gebracht.

Overzicht Ruimtevragers/Ruimtebieders Begroting 2024						
Opgave	Onderwerp	Begroting 2024	2025	2026	2027	2028
AM	Infrastructuur - structureel	167.800	167.800	167.800	167.800	167.800
AM	Infrastructuur - incidenteel	-	445.000	30.000	-	-
BV	Integrale informatievoorziening - structureel	275.000	385.000	430.000	430.000	430.000
BV	Integrale informatievoorziening - incidenteel	1.184.000	1.074.000	636.000	446.000	-500.000
Totaal onvermijdelijk digitalisering / informatiemanagement		1.626.800	2.071.800	1.263.800	1.043.800	97.800
AM	Beheer onderhoudsprocessen	89.300	89.300	89.300	89.300	89.300
AM	Programmatische aanpak sifons	110.000	110.000	110.000	110.000	110.000
WK	Sloop RG Westereen		100.000			
WK	Hulpstoffen rwzi's (metaalzouten/PE)	800.000	800.000	800.000	800.000	800.000
WK	Grensoverschrijdend afvalwater	-350.000				
WK	Inspectie asbestcement persleidingen	150.000	150.000	100.000		
BV	Versterken werving & selectie	95.000	95.000	PM	PM	PM
WV	Intensiveren waterkwaliteitsmonitoring	575.000	475.000	225.000	225.000	225.000
Totaal onvermijdelijk / urgent overig		1.469.300	1.819.300	1.324.300	1.224.300	1.224.300
AM	Oeverconstructies	450.000	450.000			
SO	Uitvoeren kadernota Educatie en Innovatie	120.000	120.000	120.000	120.000	120.000
SO	Ontwikkelen klimaatbestendig en gebiedsgericht beleid	120.000	120.000	120.000	120.000	120.000
SO	Klimaatneutraal en circulair in 2030	145.000	-65.000	-65.000	-65.000	-65.000
SO	Versterken participatie	106.000	106.000	106.000	106.000	106.000
WS	Inflatie onderhoud stedelijk water	105.000	105.000	105.000	105.000	105.000
WS	Vijverregeling stedelijk water	837.500	670.000	670.000	670.000	670.000
WS	Funderingsaanpak Fryslân	830.000	830.000	830.000	830.000	830.000
WS	Meer in exploitatie vanwege verlagen invest.grens	750.000	750.000	750.000	750.000	750.000
SO	Invoering rekenkamer	90.000	90.000	90.000	90.000	90.000
BV	Extra DB-lid (van 3 fte naar 4 fte) + ondersteuning	200.000	200.000	200.000	200.000	200.000
Totaal voortvloeiend uit ab-besluit of exogene verplichting		3.753.500	3.376.000	2.926.000	2.926.000	2.926.000
SO	Digitaal regelbeheer Omgevingswet	95.000	95.000	95.000	95.000	95.000
BV	Lobby	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
WK	Project waterschoon 2 jaar verlengen	50.000	50.000			
WS	FPLG-gebiedsprocessen en gebiedsgericht werken	PM	PM	PM	PM	PM
Totaal nieuwe ontwikkelingen & coalitieakkoord		245.000	245.000	195.000	195.000	195.000
Totaal		7.094.600	7.512.100	5.709.100	5.389.100	4.443.100

Jaarlijks worden bij het opstellen van de kaderbrief de financiële ontwikkelingen, de zogenaamde ruimtevragers (uitzetting van de begroting) en ruimtebieders (inkrimping van de begroting), geïnventariseerd. Dit jaar hebben we ze naar vier categorieën ingedeeld:

- Onvermijdelijk - digitalisering
- Onvermijdelijk - overig
- Aansluitend op een eerder genomen AB-besluit en van buitenaf opgelegd
- Nieuwe ontwikkelingen

Deze financiële ontwikkelingen zijn besproken bij de behandeling van de kaderbrief in de vergadering van het algemeen bestuur van 18 juli en verwerkt in deze begroting. Hierna wordt per ruimtevrager een toelichting gegeven. Ten opzichte van de Kaderbrief is de financiële ontwikkeling 'onvermijdelijk digitalisering/informatiemanagement' anders in de tijd opgenomen en is 'Lobby' is gehalveerd.

Onvermijdelijk – Digitalisering/Informatiemanagement

Infrastructuur

De operationele systemen (waaronder geautomatiseerde aansturing van stuwen, gemalen, zuiveringen en rioolgemalen) zorgen 24/7 voor besturing en inzicht en alarmering voor de verschillende beheerafdelingen en niet te vergeten de mienskip. Om de continuïteit van de werkzaamheden en de bedrijfszekerheid van de geautomatiseerde installaties te garanderen is een structurele oplossing noodzakelijk. Hierdoor worden de risico's op uitval van de besturing van onze primaire infrastructuur (gemalen, zuiveringen, stuwen e.d.) kleiner. Daarnaast zijn er een aantal veiligheidsmaatregelen in het kader van de Cyber Security Implementatie Richtlijn voor objecten (CSIR) noodzakelijk om de veiligheid van onze assets te verbeteren.

Risico bij niet honoreren: Door de toenemende werkdruk/werkzaamheden kunnen we niet meer garant staan voor de continuïteit van onze werkzaamheden. Daardoor kunnen we niet meer voldoen aan onze kerntaken "Veilig, Voldoende en Schoon". Ook zijn we meer kwetsbaar voor (digitale) inbraken op onze assets.

Integrale informatievoorziening

De lopende en de te starten initiatieven op het gebied van de informatievoorziening zijn sterk van elkaar afhankelijk en hebben een logische volgorde en samenhang nodig in de uitvoering. De regie op de trajecten en daarmee de afstemming op de schaarse capaciteit ontbreekt. Er wordt een programma ingesteld dat ervoor zorgt dat er regie komt op deze projecten en doelstellingen. De regie richt zich op het tijdig realiseren van de doelstelling vanuit IM 3.0 om te "sturen op continu inzicht". Onderdeel van dit programma is het vervangen van het onderhoudsmanagementsysteem (OMS) Maximo. De inmiddels verouderde inrichting hiervan dateert uit 2004 en de ondersteuning vanuit de leverancier verloopt per september 2025. Daarmee voldoet het niet meer aan de eisen van de organisatie. Deze noodzakelijke vernieuwing maakt het mogelijk voor WF om te sturen op kosten, prestaties en risico's en het vormgegeven van het voorspellend onderhoud.

Het Geografisch Informatiesysteem (GIS) wordt niet meer ondersteund vanaf 2026 waardoor dit systeem ook vervangen dient te worden. Daarnaast moeten gegevens steeds meer op een veilige manier worden gedeeld met externe partijen door veranderende wetgeving zoals de Wet Open Overheid (WOO) en maatschappelijke ontwikkelingen zoals het gebiedsgericht werken. Hiertoe is de huidige inrichting niet afdoende en zal het GIS landschap moeten worden gemoderniseerd.

Risico bij niet honoreren: inefficiëntie bij de uitvoering van projecten, het niet kunnen voldoen aan wettelijke verplichtingen, langere doorlooptijd implementaties onderhoudsmanagementsysteem en GIS met het risico op uitval van systemen.

Onvermijdelijk/Urgent - overig

Beheer onderhoudsprocessen

Processen moeten voortdurend inspelen op veranderingen op het gebied van o.a. wet- en regelgeving, organisatie, en technologie. Een goed proces kenmerkt zich door voortdurend kritisch naar zichzelf te kijken en zichzelf te verbeteren. Bij de meeste dienstverleners zijn deze werkzaamheden belegd in de rol van een procesbeheerder. Bij Onderhoud ontbreekt deze echter op dit moment en dat willen we veranderen. Deze rol zorgt voor focus en verantwoordelijkheid t.a.v. het onderhoudsproces wat leidt tot efficiëntere onderhoudsprocessen. Tevens draagt het er aan bij dat de samenhang met de andere processen beter geborgd wordt.

Risico bij niet honoreren: Onvoldoende aandacht voor het efficiënt functioneren en continu verbeteren van het onderhoudsproces. Onduidelijke verantwoordelijkheid en eigenaarschap. Onvoldoende integrale afstemming met de overige serviceproviders zodat eventuele ontwikkelingen teveel op een eiland plaatsvinden.

Onvoldoende inzicht in de actuele staat van assets. Meer verspilling (uren/kosten) binnen de processen.

Programmatische aanpak sifons

Vanwege het feit dat relatief veel sifons in de jaren '70 en '80 zijn aangelegd en veelal een gemiddelde levensduur hebben van 50 jaar, wordt de kans op falen de komende jaren steeds groter. Bij een deel van de sifons (sifons onder grote waterlopen) heeft lekkage aanzienlijke gevolgen voor de omgeving en is herstellen lastig. Het areaal sifons is geactualiseerd. Verkenning voor uitvoering inspectie is gereed. De inschatting van nu is dat ca. 150 stuks uitgebreider geïnspecteerd moeten worden. In 2023 wordt eerst op kleine schaal ervaring opgedaan. Deze ruimtevrager dient voor de uitvoering van een programmatische aanpak van de inspecties en instandhouding/vervanging van sifons, waarbij inzicht wordt opgedaan om op termijn keuzes te kunnen maken op basis van de afweging tussen kosten-prestaties-risico's.

Risico bij niet honoreren: Het risico van niet akkoord gaan met deze ruimtevrager is een steeds grotere kans op gevolgschade door falen van sifons én onverwachte kosten voor vervanging.

Sloop rioolgemaal Westereen

Het bestuursvoorstel voorbereiding persleidingen Westereen, Kootstertille en Vlieland is in november 2022 behandeld in het DB. Onderdeel hiervan is het verplaatsen van het rioolgemaal de Westereen, in samenwerking met de gemeente. Daarover worden in 2023 nadere afspraken gemaakt. Naar verwachting moet het oude rioolgemaal in 2025 worden gesloopt en wordt op een nieuwe locatie bij de Westereen een nieuw rioolgemaal geplaatst. De sloopkosten moeten uit de exploitatie worden gefinancierd. Het rioolgemaal De Westereen ligt ingesloten in de bebouwing. Deze situatie geeft geur- en geluidhinder voor de direct aanwonenden. De situatie kan worden verbeterd door het rioolgemaal te verplaatsen en te vernieuwen, als onderdeel van het project voor vervanging van de persleiding De Westereen- Damwâld. Voor de sloopkosten van het oude gemaal wordt financiële dekking gevraagd in de exploitatiebegroting 2025.

Risico bij niet honoreren: De huidige locatie van het rioolgemaal geeft geur- en geluidshinder voor omwonenden en moet daarom gesloopt worden. Het niet honoreren van de ruimtevrager leidt tot een overschrijding van de exploitatie indien het rioolgemaal wel gesloopt wordt of het niet naleven van eigen beleid als de oude asset niet wordt opgeruimd.

Hulpstoffen rwzi's

In het AB van 6 juli 2021 is besloten om het slib vanaf de rwzi's in een nieuw te bouwen slibontwateringsinstallatie in Heerenveen te gaan ontwateren. In de nieuwe slibontwaterings-installatie wordt het slib middels slibcentrifuges ontwaterd. Vanaf 2024 gaat de nieuwe slibontwateringsinstallatie in Heerenveen in bedrijf. Ervaring met de tijdelijke centrifuge en opgedane ervaring bij andere waterschappen leert dat de dosering aan PE ten opzichte van de oude ontwateringsinstallatie met kamerfilterpersen verdubbelt. Het verbruik van PE t.b.v. deze slibcentrifuges neemt dan ook toe met een factor 2. Naast bovengenoemde verhoging worden we geconfronteerd met extreme prijsstijgingen voor FeCl₃ en PE t.g.v. de oorlog in Oekraïne. Risico bij niet honoreren: De dosering van hulpstoffen is afgestemd op de vergunningseisen en de te realiseren parameters in het afvalwater. Niet honoreren van de ruimtevrager leidt tot een overschrijding van de budgetten.

Grensoverschrijdend afvalwater

De beheerovereenkomst met waterschap Noorderzijlvest behelst het transport en zuiveren van afvalwater en verwerken van slib door waterschap Noorderzijlvest, afkomstig van lozingen uit het beheergebied van Wetterskip Fryslân. De grootschalige aanpassing van de infrastructuur door Noorderzijlvest, brengt een verhoging van de kostprijs met zich mee. Over de ingangsdatum is (ambtelijk) afgesproken het nieuwe contract met verrekening tegen een % van het VE-tarief in te laten gaan op 1/1/2025. Dit is het moment dat het huidige contract, wat in de stilzwijgende verlenging zit van het eerder opgestelde contract, eindigt. Dit betekent een eenmalige ruimtebieder in 2024. Vanaf 2025 weer het oude budget van € 0,6 miljoen continueren, zodat het contract voor verrekening via de nieuwe RWZI Westerkwartier in 2025 in kan gaan.

Inspectie asbestcement leidingen

We beheren 814 kilometer persleidingen en 278 rioolgemalen in het afvalwater-transportstelsel. De oudste persleidingen zijn nu circa 55 jaar oud. Er ligt nog ongeveer 22 kilometer aan asbestcement persleidingen. Er wordt algemeen aangenomen dat bij AC-leidingen het einde van de levensduur bij 50 jaar wordt bereikt maar uit onze ervaringen in de praktijk blijkt dat dit heel wisselend is. De gedachte is om de staat van de asbestcementleidingen goed in beeld brengen door een inline inspectie om zodoende de vervangingstermijn en risico's te bepalen. In de begroting 2023 en verder zijn een aantal vervangingsinvesteringen opgenomen. Dit neemt een deel van de risico's op breuken weg, maar gelijktijdig neemt het overall risico toe door het verder verouderen van het stelsel. De rest van ons areaal bestaat uit kunststof leidingen die een levensduur hebben van 70 jaar (en wellicht langer). Hiervoor is geen inline inspectie nodig omdat aantasting niet van binnenuit plaatsvindt. D.m.v. nieuwe onderzoeksmethoden willen we de restlevensduur van de meest kritische en kwetsbare asbestcement persleidingen in kaart brengen. Op basis daarvan wordt een meerjarig vervangingsprogramma voor persleidingen opgesteld.

Risico bij niet honoreren: Het niet honoreren van de ruimtevrager leidt tot een gebrek aan inzicht in:

- acute verhoogde risico's op persleidingbreuken en lekkages;
- de huidige toestand en daarmee de basis voor de restlevensduurbepaling;
- de theoretische ondergrens voor de resterend en een gezonde wanddikte;

Met als gevolg dat vervanging van de persleiding voor het einde van de technische levensduur plaatsvindt of milieuschade ontstaat door langdurige uitval van een persleiding.

Versterken werving & selectie

We merken als Wetterskip Fryslân in toenemende mate dat de arbeidsmarkt in beweging is en krappere wordt. Voor diverse vacatures is het ingewikkelder om geschikte kandidaten te vinden. Een "standaard" aanpak voldoet vaak niet langer. Iedere vacature vergt meer maatwerk en daarmee tijd en inspanning om een vacature te vervullen.

Naast de krapte en het moeten leveren van extra inspanningen zijn er (nog) meer uitdagingen voor het team werving & selectie. Er is sprake van een aanzienlijke toename in het aantal vacatures, maar ook toename in de (verwachte) uitstroom van medewerkers (pensionering en arbeidsmarkt in beweging). Aandachtsgebieden zoals arbeidsmarktcommunicatie, met als doel het positioneren van WF als werkgever, zijn in het gedrang. Evenals mobiliteit -betere doorstroming personeel- en het verbeteren van (recruitment) processen. Dit maakt dat er noodzaak is om intensiever aan de slag te gaan met werving en selectie om de continuïteit in de bedrijfsvoering, opgaves en projecten te realiseren. Met de huidige capaciteit en bezetting is dat niet mogelijk. Risico bij niet honoreren: doorlooptijden kunnen oplopen, er is onvoldoende focus/tijd voor de marktbenadering/ bereiken van potentiële doelgroepen, onvoldoende kwaliteit voor vacatureteksten, onvoldoende (persoonlijke) aandacht richting zowel kandidaat als interne klant. Dit alles heeft uiteindelijk weer gevolgen voor de continuïteit in bemensing voor de complete organisatie.

Intensivering waterkwaliteitsmonitoring

Door meerdere oorzaken neemt de komende jaren monitoring flink toe:

- Vanuit de nieuwe prioritaire stoffen richtlijn komen er nieuwe verplichtingen op ons af
- De nieuwe Europese richtlijn voor Communaal afvalwater kent een aantal belangrijke wijzigingen die invloed hebben op de monitoring
- De modernisering van de zuiveringsheffing betekent dat we afstappen van de analyse van CZV (zuurstofverbruik als parameter) en overstappen op de analyse van TOC (koolstof als parameter) als basis voor het vaststellen van de vuillast.
- We gaan steeds meer kwaliteitsbaggeren
- Het onderzoek naar Covid19 in afvalwater, geheel betaald door de Rijksoverheid, is inmiddels uitgebreid met diverse andere parameters zoals apenpokken virus, influenzavirus, opsporen drugs laboratoria, in kaart brengen van drugs gebruik etc.

De ontwikkelingen bij elkaar maken van ons laboratorium een echt expertisecentrum op (afval)watergebied. Daar kunnen ook extra inkomsten uit voortkomen als we intensiever gaan samenwerken met bijvoorbeeld WLN op laboratorium gebied. Een mooie samenwerking met voor beiden (WF en WLN) een voordeel. De opbrengsten hiervan worden geschat op € 100.000 per jaar vanaf 2025. Dit is meegenomen in het saldo van de ruimtevrager.

Risico bij niet honoreren: Als gekozen wordt om de monitoring niet te intensiveren, kunnen we niet voldoen aan de richtlijnen.

Voortvloeiend uit AB-besluit of exogene verplichting

Oeverconstructies

In april 2023 is het eerder door het dagelijks bestuur van WF en door Provinciale Staten goedgekeurde plan voor de toedeling van de beheertaak van de Oeverconstructies langs Vaarwegen (TOV) ter inzage gelegd. De planning is om na verwerking van de zienswijzen dit plan definitief vast te laten stellen door Gedeputeerde Staten in het vierde kwartaal van 2023. De beheertaken van WF zullen vervolgens per 1-1-2024 toenemen. Vanuit de TOV wordt Wetterskip Fryslân verantwoordelijk voor de instandhouding van ca 900 km van de oeverconstructies van het totale areaal van ca 1700 km Oevers Vaarwegen (kanalen met een vaarwegfunctie). Om het toekomstig onderhoud van deze assets goed te kunnen programmeren is het noodzakelijk om van het areaal basisgegevens vast te leggen zoals type constructie, materiaalsoort en eigenschappen en verwachte (rest-)levensduur. De noodzakelijke nulmeting maakt deel uit van Real Time Data. Deze data zijn voorwaardelijk om het onderhoud systematisch te programmeren. In een voorspelbare en betrouwbare manier van werken en dekking van de kosten kan dan worden voorzien.

Risico bij niet honoreren: Het niet of niet tijdig na kunnen komen van deze toegewezen onderhoudsplicht vanuit het TOV verstoort de basis van de onderlinge samenwerking “als ware wij één overheid”. Als de benodigde gegevens niet voor handen zijn, dan zal telkens op incidentele wijze de benodigde gegevens ingewonnen moeten worden. Op die basis kan er niet planmatig worden gewerkt en wordt onderlinge afstemming van werken, zowel in- als extern, ernstig bemoeilijkt. Tot slot duurt het langer om de (beheer-)gegevens op orde te krijgen.

Uitvoeren kadernota Educatie en Innovatie

In december 2020 heeft het AB de Kadernota Educatie en Innovatie vastgesteld. Daarin is aangegeven dat innovatieprojecten goed lopen en dat we meer aandacht besteden willen besteden aan kennis delen en innovaties implementeren. De kadernota geeft aan welke ambitie we hebben voor innovatie. Om de ambities waar te kunnen maken en de noodzakelijke samenwerking met onderwijs en ondernemingen te bestendigen is uitbreiding van het budget noodzakelijk. Deelname aan innovatieprojecten zijn vaak gerelateerd aan subsidiebijdrages. De inzet van WF zal zich daarom ook richten op subsidie-coördinatie.

Risico bij niet honoreren: Zonder programmamanager kunnen de samenwerkingen die uit dit programma zijn aangegaan met onderwijs- en onderzoeksinstituten onvoldoende ten uitvoer komen. Daarnaast zal het lastig worden om de innovatieprojecten te gebruiken bij het doelmatig inzetten in onze dagelijkse werkzaamheden.

Ontwikkelen klimaatbestendig en gebiedsgericht beleid

In maart 2023 is onze ontwerpvisie “Fryslân klimaatbestendig 2050+” door het AB voor inspraak vrijgegeven. Deze visie bevat de analyse van ons grond- en oppervlaktewatersysteem. Vanuit die analyse én vanuit het rijksbeleid voor “water en bodem sturend” geven we richting wat dit voor de verschillende deelgebieden (zand, klei, veen, wadden, bebouwd gebied) betekent. Ook het Frysk Programma Landelijk Gebied hanteert deze deelgebieden. Hiervoor is het nodig om ons beleid integraal en gebiedsgericht te maken. We willen tempo maken met dit beleid, zodat onze relatiebeheerders, planvormers en vergunningverleners klimaatbestendig en gebiedsgericht adviezen kunnen geven en vergunningaanvragen kunnen beoordelen. Hiervoor is tijdelijk voor 4 jaar extra inzet beleidsadvies (1 FTE) nodig.

Risico bij niet honoreren: Gemeenten en het Frysk Programma Landelijk Gebied (FPLG) hebben gebiedsgericht beleid en het uitwerken en doorvertalen van de toekomstvisie “Fryslân klimaatbestendig 2050+” nodig. Als hier tijdelijk geen extra inspanning op geleverd kan worden, dan kunnen we onvoldoende voldoen aan de behoefte van gemeenten en FPLG.

Klimaatneutraal en circulair in 2030

Het dagelijks bestuur heeft de uitgangspunten in klimaatprogramma 'Klimaatneutraal en circulair in 2030' vastgesteld. Het klimaatprogramma dient tevens als bouwsteen voor de kaderbrief 2024-2028.

Hieronder staan de aanpassingen voor het klimaatprogramma:

- Aanpassing 1: blauwe diesel
  - Het huidige budget in te zetten voor de jaarlijkse kosten voor het vervangen van stookolie door HVO100 voor het Woudagemaal en voor het vervangen van GTL door HVO100 van de schepen voor het slibtransport;
  - Het budget vanaf 2025 te verlagen van € 450.000 tot € 200.000.
- Aanpassing 2: metingen lachgas
  - Budget in te stellen voor het onderhoud van de meetapparatuur van lachgas van € 85.000 per jaar.
- Aanpassing 3: Opzetten CO2-monitoring, maken diverse plannen
  - Het budget te verhogen met € 100.000.

Risico bij niet honoreren: Als we hier niet op in gaan, komt de haalbaarheid van het klimaatprogramma onder druk. Deze mutatie is in 2024 een ruimtevrager van € 185.000 en met ingang van 2025 per saldo een ruimtebieder van € 65.000.

Versterken participatie

Per 1-1-2024 gaat de Wet versterking participatie op decentraal niveau en de Omgevingswet van naar verwachting van kracht. Vooruitlopend heeft het algemeen bestuur participatiebeleid vastgesteld op 21 februari 2023. Dit past bij de bestuurlijke ambitie om de omgeving meer bij ons werk te betrekken. We willen het contact met ons omgeving verder verbeteren. Daartoe is het nodig stappen te zetten in de verbetering van het omgevingsmanagement en het gebiedsgericht werken. Door het creëren van inzicht in de participatie van WF met de omgeving kan de inzet gecoördineerd worden en kan het bestuur geïnformeerd worden over de opvolging van het participatiebeleid.

Risico bij niet honoreren: Als we niet kiezen voor een participatieambassadeur is het onzeker of we kunnen voldoen aan de wetgeving en wordt het contact met de buitenwereld niet geoptimaliseerd. Maar ook of we voldoende uitvoering kunnen geven aan het vastgestelde beleid. Reacties vanuit de participatie- en inspraakronde waren: maak het participatiebeleid ook waar.

Inflatie onderhoud stedelijk water

In 2016 zijn met de gemeenten in het beheergebied van WF een overeenkomst met betrekking tot onderhoud van wateren en overname van kunstwerken in bebouwd gebied (OSW 2016). In deze overeenkomsten is vastgelegd dat ook de inflatie mag worden doorgerekend aan WF voor het uitvoeren van onderhoud. In de AB vergadering van 20 februari 2023 (agendapunt 6a stedelijk water) is dit opnieuw vastgelegd.

Omdat in het MP2023-2027 geen inflatie wordt toegerekend aan bijdragen aan overheden is dit tot nu toe niet opgenomen in de berekeningen. In 2023 is WF begonnen met het compenseren van inflatie.

Risico bij niet honoreren: Overschrijding van de begroting omdat nu geen budget geraamd is voor de inflatie die vanaf 2022 wordt uitbetaald.

Vijverregeling stedelijk water

In het AB van 20 februari 2023 is akkoord gegaan met de uitbreiding van de vijverregeling in het kader van stedelijk water. Het betreft de uitwerking van de bestuurlijke overeenkomst waarbij de effecten van het onderhandelingsakkoord nu in de begroting van WF worden opgenomen.

Risico bij niet honoreren: Overschrijding van de begroting omdat nu geen budget geraamd is voor de uitbreiding van de vijverregeling.

Funderingsaanpak Fryslân

Op 20 december 2022 heeft het Algemeen Bestuur de Funderingsaanpak Fryslân vastgesteld. De aanpak richt zich met name op het informatie- en adviesverstrekking aan woningeigenaren door uitbreiding van het funderingsloket. Daarnaast wordt een subsidieregeling voor funderingsonderzoek in het leven geroepen om inzicht te krijgen in de staat van hun fundering.

Daarbij zijn tevens drie moties aangenomen (Motie Commissie bijzondere situaties, Motie Funderingsaanpak veenweidegebied Fryslân, Motie Fundering). Al deze moties zijn unaniem aanvaard. Motie 1 roept op tot een subsidieregeling voor funderingsherstel, motie 2 roept op om een commissie voor 'bijzondere situaties' in het leven te roepen en motie 3 roept op om financiële verbreding te zoeken bij Rijk en gemeenten voor dekking van de funderingsaanpak. De tekst van de moties is weergegeven in bijlage 1. Bij de behandeling in provinciale staten zijn moties met vergelijkbare strekking aangenomen.

Vanaf begin 2023 is het team funderingen namens de provincie, Wetterskip Fryslân en de gemeenten gestart met de uitwerking van het besluit. Bij deze uitwerking, is een eerste inschatting van de te verwachten financiële gevolgen van bovengenoemde besluitvorming.

Risico bij niet honoreren: Bij de vaststelling van de Funderingsaanpak zijn diverse moties aangenomen. Deze hebben de Funderingsaanpak aanzienlijk uitgebreid. Als er vanuit de kadernota geen middelen worden toegekend aan de Funderingsaanpak, is het niet mogelijk om de moties uit te voeren. Er is bestuurlijk en in de pers een grote focus op de Funderingsaanpak. Door het AB en PS zijn hoge verwachtingen gewekt t.a.v. hulp aan woningeigenaren met funderingsschade.

Meer in exploitatie wegens verlagen investeringsgrens

Op 22 november 2022 heeft het algemeen bestuur opnieuw besloten investeringen met een activeringsgrens lager dan € 250.000 niet meer te activeren maar uit doelmatigheidsoverwegingen direct in de exploitatie te nemen om zo de schuldenpositie positief te beïnvloeden. Omdat dit meerder keren per jaar zal voorkomen wordt nu structureel een jaarlijks budget opgevoerd. Nieuwbouw of revisies lager dan deze € 250.000 moeten komen uit het exploitatie budget. Dit budget is indertijd echter niet verhoogt. Vandaar deze "reparatie". Door het toekennen van deze structurele aanpassing wordt een begin gemaakt met het positief beïnvloeden van de schuldenpositie.

Risico bij niet honoreren: Overschrijding van de begroting omdat nu geen budget geraamd is voor investeringen onder de grens van € 250.000.

Invoering Rekenkamer

De Wet versterking decentrale rekenkamers uit 2022 schrijft voor dat alle waterschappen op 1 januari 2024 een decentrale rekenkamer hebben ingesteld. De rekenkamer doet onderzoek naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het gevoerde beleid. Afgaande op ervaringen van gemeenten die al jaren met een rekenkamer werken, gaan we uit van een kostenpost van € 90.000 per jaar. Deze post is opgebouwd uit kosten voor een ambtelijk secretaris (€ 20.000), presentiegelden (€ 20.000) en twee onderzoeken per jaar (€ 50.000).

Risico bij niet honoreren: We voldoen niet aan de wettelijke eisen.

Extra DB-lid + ondersteuning

Bij wet was geregeld dat waterschappen naast de Dijkgraaf maximaal 3,0 fte dagelijks bestuursleden mochten inzetten. Op 8 juni is bekend geworden dat waterschappen met ingang van medio 2023 maximaal 4,0 fte DB-lid in mogen zetten. Het AB is op 23 mei jl. akkoord gegaan met een uitbreiding naar 4,0 fte DB-lid zodra dat wettelijk is toegestaan, in verband met het grote aantal taken dat op de waterschappen af komt. Dit betekent een uitbreiding van 1,0 fte DB-lid. Daarbij hoort ook een uitbreiding van de ondersteuning binnen bestuursadvies en bestuurssecretariaat.

Risico bij niet honoreren: : Overschrijding van de begroting.

Nieuwe ontwikkelingen & coalitieakkoord

Digitaal regelbeheer Omgevingswet

Wetterskip Fryslân staat midden in de transitie richting de Omgevingswet. Die wet vereist dat waterschappen een waterschapsverordening opstellen. De waterschapsverordening is meer dan ooit een digitale verordening en waterschappen zijn met de komst van de Omgevingswet verplicht om de waterschapsverordening digitaal te ontsluiten naar het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). In het Omgevingsloket kan een burger dan controleren of er voor werkzaamheden een vergunning nodig is (vergunningcheck), direct een aanvraag voor een vergunning indienen of een melding doen, maar ook op de kaart zien welke regels gelden op een locatie. Nu digitaal regelbeheer onder de Omgevingswet een randvoorwaarde is geworden, moeten we voor het opstellen, beheren en ontsluiten van juridische- en toepasbare regels structureel maatregelen treffen om hieraan te kunnen voldoen.

Risico bij niet honoreren: Wanneer deze ruimtevrager niet wordt gehonoreerd, kan WF haar eigen regelgeving straks niet langer beheren en aanpassen en ook de aanvraagformulieren in het Omgevingsloket niet beheren en aanpassen. Daarmee voldoet WF niet aan de eisen die de Omgevingswet aan overheden stelt als transparante overheid.

Lobby

Onze lobby richting Den Haag en Brussel is een belangrijk onderdeel van het financieel beleid. We zetten in op cofinanciering van onze projecten en zoeken daarin samenwerking met de provincie en de Unie van Waterschappen. We hebben de komende jaren te maken met grote en complexe opgaven, alleen al vanuit de Rijksbrief Water en bodem sturend. Die opgaven gaan over méér dan water alleen, en overstijgen vaak ook de financieringskracht van afzonderlijke waterschappen. Via de lobby koppelen we bestaande Europese en landelijke budgetten aan deze grote opgaven, en zullen we ook inzetten op het beschikbaar komen van nieuwe middelen. We gaan er van uit dat onze inzet zichzelf terugbetaalt. Binnen de Unie van Waterschappen nemen we ook onze verantwoordelijkheid in het trekken van een aantal onderzoeks- en lobbydossiers. Dit vraagt vooralsnog een structureel budget van € 100.000. Deze inzet betaalt zich op termijn terug door verlaging uitgaven in projecten.

Risico bij niet honoreren: Alle kosten van nieuwe activiteiten moeten uit de reguliere belastingopbrengst worden opgebracht, wat hogere stijgingspercentages tot gevolg heeft.

Project waterschoon met 2 jaar verlengen

In november 2023 eindigt de samenwerkingsovereenkomst met Stowa, gemeente Súdwest-Fryslân, Elkien en Desah bv. De huidige infrastructuur met de vacuüm toiletten, groenvermalers en het inzamelen van het grijs en zwart afvalwater zal ook na 2023 ook in gebruik blijven. De wens van het Waterschoon consortium is om ook de zuiveringsinstallatie na 2023 in bedrijf te houden. Momenteel wordt een LIFE subsidie aanvraag voorbereid om het onderzoek bij Waterschoon voort te zetten voor 6 à 10 jaar. Wetterskip Fryslân is eigenaar van de installatie en zal hier formeel over moeten besluiten. De planning is om in juli 2023 hier separaat krediet voor aan te vragen bij het AB. Omdat een toekenning van LIFE subsidie mogelijk nog 1 tot 2 jaar kan duren, is het mogelijk dat we pas kunnen starten in 2025 met het vervolgonderzoek. Bovendien lopen er op dit moment ook nog onderzoeken bij Waterschoon (o.a. project BAK met biologische actief kool filtratie van effluent en project KNAP met toepassing van nutriënten en slib in de landbouw). Met deze ruimtevrager willen we in ieder geval de eerste twee jaar overbruggen tot november 2025. Voor het in bedrijf houden zijn de jaarlijkse beheer- en onderhoudskosten begroot op € 50.000 per jaar.

Risico bij niet honoreren: Afhaken van WF als eigenaar van de installatie kan leiden tot problemen bij het aanvragen van projectsubsidie door het Waterschoon consortium. Daarnaast kan het leiden tot imagoschade en wordt het onderzoek naar verdere verbetermogelijkheden van het innovatieve zuiveringsconcept beëindigd.

FPLG-gebiedsprocessen en gebiedsgericht werken

Met het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) wil het Rijk de ruimte bieden voor herstel en versterking van de natuur, verbetering van de kwaliteit van water en bodem en meer doen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. De opgaven in het landelijk gebied zijn niet nieuw, maar wel urgent, omdat er internationale afspraken zijn gemaakt over de termijnen waarop doelen moeten zijn gehaald. Elke provincie heeft van het Rijk de opdracht gekregen om samen met gebiedspartners, waaronder de waterschappen, een provinciale uitwerking van het NPLG te maken, het FPLG.

Voor het waterschap biedt het FPLG een kans om wateropgaven in het landelijk gebied (KRW, klimaatadaptatie) op integrale wijze in gebiedsprocessen, in samenwerking met provincie, gemeenten en gebiedspartners, te realiseren. Landelijk is voor het NPLG € 24,5 miljard Rijksgeld beschikbaar voor de uitvoering.

Met het vormgeven van de FPLG-gebiedsprocessen willen wij de kans benutten om tegelijkertijd de eigen methodiek van gebiedsgericht werken en participatie te ontwikkelen. Zodat de waterschapsopgaven kunnen worden geïntegreerd, afgestemd en afgewogen met alle opgaven van medeoverheden en maatschappelijke initiatieven.

Wij schatten in dat er vanaf 2024 extra capaciteit voor planvorming nodig is. Wij gaan er vanuit dat de kosten hiervoor gedekt worden uit de externe financiering vanuit het NPLG. Vandaar dat deze post als PM is opgenomen.

Tarieven 2024

Watersysteembeheer				
Watersysteemheffing	Tarief 2024	Tarief 2023	Heffingsmaatstaf	Begroot aantal heffingseenheden
Ingezetenen	€ 91,07	€ 107,43	Woonruimte	294.820
Gebouwd:				
- Binnendijks	0,08050%	0,05702%	WOZ-waarde	100.607.000.000
- Buitendijks	0,02013%	0,01425%	WOZ-waarde	1.782.000.000
Ongebouwd:				
- buitendijks onbemalen	€ 17,36	€ 18,14	Hectare	155
- buitendijks onbemalen wegen	€ 86,80	€ 90,71	Hectare	65
- buitendijks bemalen	€ 52,08	€ 54,43	Hectare	665
- buitendijks bemalen wegen	€ 121,52	€ 127,00	Hectare	5
- binnendijks onbemalen	€ 69,44	€ 72,57	Hectare	1.960
- binnendijks onbemalen wegen	€ 138,89	€ 145,14	Hectare	65
- binnendijks bemalen	€ 104,16	€ 108,86	Hectare	233.760
- binnendijks bemalen wegen	€ 173,61	€ 181,43	Hectare	6.350
Natuur	€ 7,61	€ 8,67	Hectare	52.925

Verontreinigingsheffing	Tarief 2024	Tarief 2023	Heffingsmaatstaf	Begroot aantal heffingseenheden
Woningen en bedrijven die rechtstreeks op het oppervlaktewater lozen	€ 68,96	€ 58,64	Vervuilingseenheden	29.810

Zuiveringsbeheer				
Zuiveringsheffing	Tarief 2024	Tarief 2023	Heffingsmaatstaf	Begroot aantal heffingseenheden
Woningen, forfaitaire bedrijven, tabelbedrijven, meetplichtige bedrijven	€ 68,96	€ 58,64	Vervuilingseenheden	959.880

Bruto belastingopbrengsten	Tarief 2024	Tarief 2023
Watersysteembeheer	€ 136.299.143	€ 113.767.499
Zuiveringsbeheer	€ 66.193.325	€ 55.921.743

Kwijtschelding en oninbaarheid	Tarief 2024	Tarief 2023
Kwijtschelding	€ 3.965.500	€ 4.435.000
Oninbaarheid	€ 879.316	€ 969.620

De tarieven (m.n. die van Gebouwd) kunnen nog gering worden aangepast op basis van de meest actuele heffingseenheden. De definitieve tarieven worden door het algemeen bestuur vastgesteld bij het behandelen van de belastingverordeningen.

Lijst met afkortingen

Afkorting	Betekenis
FBWK	Fries bestuursakkoord Water en Klimaat
PBOW	Provinciaal Bestuurlijk Overleg Water
FPLG	Fries Programma Landelijk Gebied
BOvi	Blauwe Omgevingsvisie
RBO	Regionaal Bestuurlijk Overleg
V&K	Vitale en kwetsbare functies
WBP	Waterbeheerprogramma
IWR	Integrale Waterrapportage
RWP	Regionaal Waterprogramma
DSO	digitaal stelsel omgevingswet
SDG	Sustainable Development Goals
CIV	Centrum Innovatief Vakmanschap
KLM	Koehool - Lauwersmeer
ILT	Inspectie Leefomgeving en Transport
HWBP	HoogWaterBeschermingsProgramma
Commissie DSF	Commissie Dyken, Stêd en Finânsjes
WABOS	water- en bodemsturend
VKA	Voorkeursalternatief
KRW	Kaderrichtlijn water
RWK	Regionale waterkering
SGBP	stroomgebiedbeheerplannen
km	Kilometer
ha	Hectare
OSW	Overdracht Stedelijk Water
NOVEX	Nationale Omgevingsvisie Extra
GWV	Grond-, weg- en waterbouw
OAS-studies	Optimalisatiestudies van het afvalwatersysteem
BAW	Bestuursakkoord water
NBK	Noordelijk Belastingkantoor
WON	Vereniging voor Waterketenonderzoek Noord Nederland
DOP	Opgelost organisch gebonden fosfor
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
UvW	Unie van Waterschappen
VFG	Vereniging van Friese Gemeenten
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
SNN	Samenwerkingsverband Noord-Nederland
VVzB	Vereniging van zuiveringsbeheerders
Stowa	Stichting toegepast onderzoek waterbeheer
ZZS	Zeer zorgwekkende stoffen
SOI	Slibontwateringsinstallatie
SNB	Slibverwerking Noord-Brabant
Fumo	Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing
WAC	Waterapplicatiecentrum
CIV Water	Centrum voor Innovatief Vakmanschap Water
BIO	Baseline Informatiebeveiliging Overheid
SOC	Security Operations Center
CSIR	Cyber Security Implementatie Richtlijn
Woo	Wet open overheid
LIMS	Laboratorium Informatie Management Systeem

Begroting naar beleidsproducten

De beleidsproducten vormen onderdeel van de landelijke Beleids- en BeheerProces bij waterschappen (BBP) zoals die binnen alle waterschappen worden gebruikt.

bedragen x € 1.000

Beleidsproducten	Begroting 2024	Begroting 2023	Realisatie 2022
Eigen plannen	14.806	11.221	7.471
Plannen van derden	1.536	1.266	1.132
Beheersinstrumenten waterkeringen	3.392	1.660	1.377
Aanleg en onderhoud waterkeringen	28.363	26.690	23.830
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	87	100	47
Beheersinstrumenten watersystemen	3.182	2.838	3.306
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	26.220	23.859	20.216
Baggeren van waterlopen en saneren waterbodems	5.803	5.373	4.688
Beheer hoeveelheid water	29.301	25.339	25.129
Calamiteitenbestrijding watersystemen	0	0	156
Monitoring watersystemen	6.873	6.213	5.589
Getransporteerd afvalwater	6.673	5.456	5.434
Gezuiverd afvalwater	29.779	26.150	25.221
Verwerkt slib	13.215	11.337	9.998
Afvalwaterbehandeling door derden	170	610	240
Beheersinstrumenten vaarwegen en havens	0	0	0
Aanleg en onderhoud vaarwegen en havens	1.270	772	845
Belastingheffing	3.802	3.569	3.099
Invordering	1.922	1.798	1.592
Bestuur	9.466	8.989	7.487
Externe communicatie	96	94	77
Onvoorzien	150	150	0
Belastingopbrengst	-202.488	-169.689	-167.037
Verleende kwijtschelding en oninbaarverklaring	4.845	5.405	3.621
Overige baten en lasten	10.334	6.019	6.069
Beheer Keurkwartet en VTH-beleid	0	0	49
Vergunningen en meldingen	3.390	3.487	2.491
Adviezen vergunningen	211	221	149
Toezicht	2.013	1.523	1.484
Handhaving	991	942	728
Stimulering derden aanpak en subsidies lozingen	178	80	89
Resultaat	-5.579	-11.471	5.426
Totaal	0	0	0